

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204762

UNIVERSAL
LIBRARY

F. A. EXAMINATION 1901.

16
SATEE-MANI

(REVISED EDITION)

OSMANIA UNIVERSITY
COLLEGE LIBRARY.
BY

P. SREENIVASA CHARLU, B. A.

WITH AN OUTLINE ON TELUGU CLASSICS

BY

The Hon'ble Rai Bahadur
P. ANANDA CHARLU,

VIDYA VINODA, C. I. E.

THE VAJRAKANTHI PRESS, MOUNT ROAD, MADRAS.

శ్రీరస్తు.

స తీ మ ణి

ఇది

పనప్పాకము - శ్రీనివాసాచార్యులు (బి. ఏ.,) గారిచే

గద్యపద్యాత్మకంబుగ రచింపబడిన

కరుణాశసబంధురంబగు నొక సాధ్వీమణి చరిత్రము.

2-వ కూర్పు.

చెన్నపురి:

శ్రీ "వైజయంతీ" ముద్రాశాలం

బ్రకటింపబడినది.

1900.

వెల 6 అణాలు.

Copy-right Registered.

PREFACE
TO THE SECOND EDITION.

This tiny work of mine had been revised and the verses in it had been, to some extent, added to, while I was in Calcutta *i. e.*, before the University did me the honor of making it a part of the F. A. Text. In completing the re-print in its revised and augmented form since then, I have thought it advisable to mark out the new verses with a star, in order that there may be no room for a plausible complaint that additions have been made to the text prescribed. A sense of completeness and a readiness to profit by the suggestions of my numerous and well-meaning friends have constituted the motive for the alterations and the enlargement. To these cordial friends my warmest acknowledgments are due.

P. S. C.

LAKESIDE, EGMORE. }
1st January 1900 }

PREFACE
TO THE FIRST EDITION.

(1896.)

This poem has been barely suggested by an English plot, too organically changed to give it the character of an adaptation. In the manner of telling the story, a novel method has been adopted, not met with, so far as I know, in Telugu Literature, but, in my view, deserving a wide adoption. To conciliate critics I quote the following lines of the poet Pope :—

“Whoever thinks a faultless piece to see,
Thinks what ne'er was, nor is, nor e'er shall be.
In every work regard the writer's end
Since none can compass more than they intend.”

P. S. C.

AN OUTLINE ON TELUGU CLASSICS.

To persons whose horizon of ideas has been enlarged and enlightened by a study of poetry in other languages—whether in the original or in the translation—the Telugu Classics, consisting mainly in metrical productions, must seem deficient in many forms of emotional expression. One of such is Elegiac poetry which may be taken, if it has not been already so taken, to comprehend war, with its incidents of joy and sorrow, politics, and social relations, in all forms and phases of feeling, calculated to stir the heart in human affairs, besides love. That of this element there is a regrettable paucity, if not a scarcity, must strike every unbiassed student of Telugu Literature. In saying this, I wish to guard myself from being misunderstood as not making an exception in favour of the Telugu Maha-bharata, which presents no few striking instances, depicting almost every passion, implanted in the human breast. Of the emotions of heroism and of grief, chiefly, there are, in that noble Epic, utterances which so far sway the reader that the least demonstrative of his kind cannot help feeling, as he goes over them, that his intonation has insensibly grown spirited or choked and that his eyes have begun to glisten with involuntary joy or drop unbidden tears. Nor

is the listener any less overcome ; for few, that are amenable to genuine, generous impulses, could resist a sympathetic throb or a kindred sigh, when passages of heroic valour or harrowing anguish were properly read to them. Ungracious as it may sound in the ears of censors, who are more passionate than impartial, I trust there are yet large classes of literary judges who would acquit me of all desire to indulge in carping criticism, when I say, as a matter of stern duty, that seldom do we meet with descriptions in subsequent writers—perhaps with the exception of Potana, the author of the Telugu Bhagavata—making any decided approach to the power and the pathos, pervading almost every page of those great masters. It looks as though those gifted votaries of the Muse carried away with them the magic, poetic charm, wherewith they conjured up life and fire or evoked sorrow's melting tribute, as occasions arose for the one or the other. The result has been that their successors were reduced to the position, so to speak, of literary sculptors, glorying in triumphs of word-symmetry, consisting mainly in their striving after aesthetic finish of learned diction or in the wealth of musical versification. A long, uninteresting interval ensued till the time of Sreenadha, who may be viewed in the light of the next great epoch-maker after the authors of the lunar epic—though I am not prepared to say that there were not in that interval some stray, angelic touches, few

and far between, but too unsustained to mould the fashion or exercise an abiding influence on the practices and tastes of the times. The exceptional recognition, which Sreenadha enjoyed, might be, in part, due to his having flourished under the glowing sunshine of a royal patron. But that is the smallest part of the reason why he rose to the proud literary distinction which he still holds among classic writers. That he was an eminently-scholarly stylist, few can venture to gainsay. That he was, more or less, of a high-priest and a pattern for others in the use of ornate diction cannot but be freely admitted by the most fastidious. Taking into account these, his special personal merits, it is impossible not to own that the undying mark he left on the Telugu Literature was due to his solid, inherent worth, far more than to royal favour. Here must, however, end nearly all the praise that should be his ; for, in the whole range of his works, few lines could be culled which might be said to stir up the heart, by emotions being depicted with adequate fervour and true realistic effect, so as to bear comparison with the master-pieces of the earlier epic-writers. At best, his writings are grand specimens of faultless prosody, of melodious versification and of erudite style ; and they may—not inaptly—be likened to a speckless marble statue, exact in proportions and exquisitely-chiselled in shape, but without the life and animation which enthral or

exhilarate the heart ; for, in my humble judgment, a poet misses the first or main function of his vocation, when he fails to attune the reader's feelings to the spirit and sentiment, portrayed in the context. The aspects and forms of nature our countrymen have around them, must also tend to predispose those among them, who are gifted with a lively creative faculty or a playful fancy, in the direction of grandeur in the imagery they conceive and the style of writing they would choose. Face to face with a nature, decked out in the picturesque garb of diversified scenery—giant trees, with outstretching branches and a luxury of foliage ; bright flowers, glowing in endless varieties of hues ; mighty hills, rising higher and higher in grandeur and altitude ; majestic rivers and mountain torrents, moving nobly or boisterously on—few, imbued with any degree of an impassioned mind, could withstand being led, if not seduced, into forming conceptions in unison with that nature's sublimity and setting them forth in language which would satisfy the claims of what is known as "imitative harmony." To this overpowering fascination, Sreenadha—a gay Lothario by the way and not overburdened with veneration for the God of that nature—readily, perhaps unconsciously, yielded. His masterly genius made his example infectious, and it had the general effect of dazzling men's minds and of emboldening the timid and the ambitious, fearlessly to imitate and

emulate his manner, which he preached as well as practised by way of preference.

Two great poets, who, after him, burst before the reading public with startling novelties of method, were Peddanna and Bhattu Murthi. Both of them had the capacity and the worth to figure as epoch-makers—each in his own way. Both made the effort. But one alone of them *i. e.* the latter of them came off triumphant. Such as are struck with Peddanna's originality and his freedom from a penchant for seeking ideas for words rather than words for ideas, might wonder at this result. But it is not difficult to account for it, as I shall soon endeavour to shew when I come to deal with Bhattu Murthi. In the meantime, let me complete my view of Peddanna. It must be owned that, with all his conspicuous talent, Peddanna has nowhere tried to melt us into tears or rouse us to any flights by "thoughts that breathe or words that burn." He has treated us to the commonplaces of human affairs and to the physical effects of the sort of love, which coarser minds gloat over and which we want no poet to describe to the world. The subject of love—as a theme for a poet—is, ordinarily, an easy one to work out, as has been very properly held by discerning critics. What are really its noblest workings and its claims for admiration are a heroic fortitude and a whole-souled devotion, in the face of odds and in defiance of disquieting doubt or

disheartening danger, bordering on dismal despair. The unspeakable charm of self-sacrificing steadfastness of purpose and of self-contained, inward satisfaction with that firmness—pointing to the seemingly unattainable object of love and of adoration as does the needle to the load star—is the secret of Love's triumph; and it is in the description of attributes, such as these, that a true poet really excels and extorts awe and respect from even the worldly-minded discreet men, notwithstanding that, in their gross nature, they may regard such features as visionary madness or culpable obstinacy, worthy of a better cause. It is by impregnating poetry with the spirit of Elegy, heroic resolve and unshaken devotion, and not merely by setting forth in choice language the everyday manifestations of humdrum sexual feeling, that poets of high order fulfil their lofty purpose and mission. If this is the correct standard to apply, it is not for me to say how far this elevating, edifying, chastening, unworldly element is to be met with in the latter day Telugu Classics. In noticing this fact, I mean no disparagement to Peddanna who, in describing his heroines and other women he had to write about, stooped to dwell upon physical charms, which, according to the modern taste and very properly too are best left out, on the ground of indelicacy. Let us however bear in mind that the modern taste is but a thing of recent date, even in other countries and in

other Literatures. I am not at all sure that Peddanna would be the worse for a comparison with his contemporaries elsewhere in this respect. An honored poet of an oriental Court, a too frequent witness of groups of handsome slave-girls (dadies) without much of matronly decorum or of maidenly bashfulness, he might be easily led into these and the like descriptions ; and if indulgence in them was neither resented nor found to prove repugnant, the tendency would gain encouragement and strength, without any personal predilection in the author and even despite personal distaste. To impute such a personal predilection to Peddanna would be to do him an unmerited wrong.

Now to Bhattu Murthi. Before going to him, let me premise that Peddanna possessed a vast amount of erudition and a keen sense of grace such as befitted a poet laureate—a place of honor which he enjoyed and richly deserved, and that his best-known work—perhaps the only one known—is not without a considerable share of the sort of apostrophes, soliloquies and other figures of speech which constituted and will always constitute a permanent element in Telugu Literature. But he lacked a power (not a defect surely) in which Bhattu Murthi was without an equal and by which he took the cultured and the unlearned alike by storm. While Peddanna—refusing recognition to Sreenatha in paying the wonted tribute to early writers—seemed to derive pleasure in

a style, far too rugged and far too bald for melodious poetry, Bhattu Murthi gloried in what may be described as “a beautiful procession of words that go upon their way, singing,”—not forgetting to give us an inkling into his leaning by doing homage to the last great epoch-maker before him. Peddanna was indeed not altogether without quaint imagery and an equable flow of verse, but Bhattu Murthi made it manifest that he had quite a passion for them. With Peddanna, the progress of the plot was paramount, and all else—except perhaps an unusual number of neologies and rare and uncommon words—was subordinate ; whereas, to Bhattu Murthi, everything was beneath a harmonious blending of musical cadence with ingenious figures and tropes, emanating in endless novelty and in unmeasured abundance, out of the seemingly-exhaustless resources of his genius. The cadence he panted after, reminds you of a soft, sweet purling stream, welling out of a perennial spring with variegated shells, brilliant gems, and shining bits and sands of gold, dazzling the eye through its clear and limpid waters as it ripples along. You may also compare his verses to a bracelet and the words in them—not to jewelled links, chained together,—but to the mere lengthening of gold of the finest touch, with a variety of precious stones, set and embedded in it with exquisite workmanship. Again, his productions, *as a whole*, may be likened to a Museum in which

nothing finds place, which is not rare, attractive and uncommon, or to a city-park in which nothing is visible which is of natural, spontaneous growth but which is all parterres, lawns, trimmed hedges, puzzling mazes, and creepers, clinging to well-pruned branches or hanging from them as so many wreaths and festoons—such as evidence the studious care and the skilful ingenuity of a diligent and tasteful horticulturist. Just as a spectator gives his admiration freely to equestrian performances in a circus or to acrobatic feats at giddy heights—though he himself does not care or wish to do the like—even so does the reader of Bhattu Murthi rejoice and applaud, as he passes along the array of that poet's countless devices, issuing out of his ceaseless invention. With him, the one wish, above all, appears to have been to elaborate almost every verse into a thing of high art as to liquid flow of metre, and embody in it an imagery—a thing of high art no less. In a word, his muse spoke in music, loved in music, laughed in music, wept in music and did nothing but in music. What wonder then that aspirants to poetic fame, after him, were smitten with a passion to view his most widely-read work, Vasu Charitra, as a model and to have worked on the notion that their best passport to esteem and to popularity was to take the cue from him and counterfeit his manner as best they might. That the epithet “పిల్ల వసుచరిత్ర” or “miniature

Vasu Charitra" should be approvingly bestowed on later works of poetic art and be exulted in, is proof positive of the dominance of Bhattu Murthi's methods.

The taste which thus irresistibly set in, has steadily gained in volume as time has gone on ; and, in the curriculum of choice books, recommended by well-known and recognised pandits to ardent students of Telugu Classics, a prominent place has been invariably assigned to Vasu Charitra. When that earnest benefactor of Telugu Literature in modern times, Mr. C. P. Brown, got Manu Charitra and one or two other productions of the period commented upon, Vasu Charitra too came in, as a matter of course, for a good share of hearty recognition and exposition. But things have changed since then, when the study of Telugu Classics was in its infancy. Ideas, till then unknown and unrealised, have dawned on readers, in virtue of contact with other literatures—with English Poetry in particular and discourses thereon. The numbers of those that have, in recent years, approached Telugu Literature with zest and zeal have done so with the novel conceptions of what are or ought to be the potent elements of poetry by the light, shed by other Literatures. One marked result has been a tendency to make departures from the beaten track and to prize the *spirit* and *sentiment* in a poetic work over and above the *form* and *metre* adopted and employed. This is an innovation which ought

to be turned into a decided improvement ; and every encouragement must be given to even the humblest effort in these directions. If Telugu is to be a living language and become what DeQuincey has finely called the Literature of Power, two conditions precedent are necessary *viz.*, (1) our heroes and heroines should cease to be mere wax-works or puppets, opening and shutting their eyes and lips or dancing to the guidance of the unseen wire-puller ; and (2) we must eschew guerilla warfare about historic forms of words, about lapses from rigid canons of metre and about servile adherence to rules, which may be likened to the now-exploded "unities" and other arbitrary conventions of by-gone systems. It has become too much the fashion for critics to turn captious and self-conscious and to make mountains of occasional slips and peccadilloes, in order to denounce, as plague-spots, what are, at the worst, only like sun-specks. Allowance must, of course, be nevertheless made to the ineradicable datum of oriental nature, to the influence of environments and to the bias, imparted by prior studies and habits of thought.

It only remains for me to explain how it has come to pass that this body of my remarks is printed as introductory to Satee-mani. Those remarks form a part of what constitute a sort of prelude to a lengthy, analytical critique, drawn up by me on the leading Telugu writers, past and present ; and I have thought

it proper to publish this portion, as embodying the principles some of which have been exemplified in the Satee-Mani—with what measure of success, it is for those to say, who know or can realise what poetic pains are and what difficulties beset experiments in untried lines. I shall, however, be very pleased if abler men, concurring in my views and possessing poetic faculty, will do more in furtherance of those views.

LAKESIDE, EGMORE, }
 MADRAS, }
1st January, 1900. }

P. A. C.

శ్రీరస్తు.

శ్రీపార్థసారథయేనమః.

❀ స తీ మ ణి ❀

ప్రార్థనాదికములు.

సీ. శ్రీసుదర్శనశోభ * శ్రీసుదర్శనశోభ
నరులపై నతులపై * నెరవువాడు
సద్వంశజాతుడై * సద్వంశజాతార
వంబున నాస్తక్తి * వజ్రలువాడుఁ
బక్షపాతములేక * పక్షపాతముచేత
నిక్కి యాడుగరుడి * నెక్కువాఁడుఁ
బుణ్యజనులఁ గ్రాచి * పుణ్యజనులఁ బ్రోచి
యానందమును బొంది * యలరువాడు
నైనమానిహృదయలోలు * నహితసైన్య
వీక్షణాభీలు విబుధసం * రక్షణాతి
శీలు నార్యసమ్మతసుగు * ణాలవాలుఁ
గొలుతు నిహతారిజాలు నా * గోపబాలు. 1

* సీ. శ్రీదేవి నెదఁ గొల్చి * శేషశేషాశనా
శీవిషాశనులను * జిత్తమందుఁ

బాదుకొల్పి, వరదు * పంచాస్త్రములనతి
 భక్తిమైఁ దలపోసి, * భవ్యనిత్య
 సూరులకును మ్రొక్కి, * సారెకు నాచార్య
 పదయు గ్గము భజించి * ప్రపదనంబు
 సలిపి, గీర్వాణాంధ్ర * సత్క వీశులనెల్ల
 భావించి, పండిత * వరులకెఱిగి
 గండశిలఁ బోలుహృదయంబుఁ * గఱఁగఁజేయు
 నీ సతీమణివరితంబు * నిట్టితొక్క
 మాటల రచించి నాడనే * నొట లేక
 కరుణఁ బరికింపుఁ డెంతయు * సరసులార. 2

సీ. ఎవ్వనియురుకీర్తి * యింగ్లాండుమున్నగు
 దేశాళిఁ బ్రసరించి * తేజరిల్లు
 నెవ్వనివార్షి * హిందూషుహాదేశ
 సభలందుఁ గొమరొప్పు * బ్రథ గడించు
 నెవ్వనిశాస్త్రాస్థి * హితబోధ లఖలబు
 ధాళికి నానంప * మందఁ జేయు
 నెవ్వనిపాండిత్య * మేవేళఁ గవులకు
 స్వర్భూజపరిణతి * సరగఁ దాల్చు

నెవనిమంజుభాషణసుధ * నెలమిఁ గ్రోలి

తమవిబుధతత్త్వమును సాధ * కముగఁ జేసి

కొనుచు బుధులు నుతింతు రె * వ్యని నతం డ

హార్యధైర్యుఁ డలగు ననం * తార్యవరుఁడు.

3

సీ. తనచతురాస్యతఁ * దానిచ్చి వాక్పతి

యెవ్వని వాక్ప్రీతి * నెనయఁ జేయుఁ

దనసుదర్శనలీలఁ * దానిచ్చి శ్రీకాంతుఁ

డెవ్వని ననయంబు * నెలమిఁ బ్రోచుఁ

దనదుసర్వజ్ఞతఁ * దానిచ్చి శంకరుం

డెవ్వనిఁ బ్రీతిమై * నిలను మనుచుఁ

దనయనంతత నర్థిఁ * దానిచ్చి శేషాహి

యెవ్వనిఁ జెలిమిమై * నెందుఁ గాంచు

నట్టిశ్రీపనప్పాకకు * లాభిచంద్రుఁ

డఖిలశాస్త్రార్థవిమల * తార్యవరుఁడు

నైననాజనకునియాజ్ఞఁ * బూని యీస

తీమణికథ రచించితిఁ * దెలిసినంత.

4

సీ. ఏభోగిదగుభోగ * మేవేళఁ బుగుఱుత్త

మానందసంధాయి * యగుచు వెలయు

నేజిష్టుప్రాభవం * బేవేళ విబుధాళి

సమ్మోదదాయియా * సరణిఁ దెల్పు

నేకవిపాటవం * బేవేళ సన్తాగ్గ

గతులందె యేపారి * కరమ, వెలయు

నేధిషణునిపల్కు * లేవేళ సుమనోధి

పతిమోదకరములై * పరిధవిల్లు

నట్టిశ్రీమాడభూషికు * లాభిసోముఁ

బ్రధితభరతాభ్యుదయసుప్ర * బంధకారుఁ

గొలుతు గుణిగణ్య ఘనపుణ్య * గురువరేణ్య

వేంకటాచార్యవర్యుని * విమలమతిని.

5

క. నేనెంతవాడ నాకృతి

యా నెంతటి దైన విబుధు * లంచితగుణులై

మానితులగుటసతీమణి

దీనిని దయఁ గాంతు రనుచు * దెలచినుతింతు. 6

క. బిప్పలై కల వనిపల్కును

దప్ప లనేకంబు లుండు * దయ దైవారణ

దప్పల లోఁగొని కలవే

నొప్పులఁ గన వేఁడెద విబు * ధోతములారా! 7

అంకితము.

- * క. శ్రీశునకుఁ రక్షితనా
 కేశునకుఁ భవహారునకు * నిభపాలునకుఁ
 ఆశాంత శ్రాంతయశః
 వేశలునకుఁ గేశవునకు * విశ్వేశునకుఁ. 1
- * క. నిస్తులరుచిరుచిరాతత
 కౌస్తుభమణిరంజతోగు * ఘనవక్షునకుఁ
 బ్రస్తుతభుజగాధిపరచి
 తాస్తరణునకుఁ నతావ * నానందునకుఁ. 2
- * క. భవసఖునకు సరసిజసు
 భవనుతునకు నానతార్తి * పరిహారునకుఁ
 భవదూరునకుఁ మునిహృ
 ద్భవనునకు దయాపరునకుఁ * బరమాత్మునకుఁ. 3
- * క. సనక సనందనముఖసుర
 మునివందితచరణునకును * మురహారణునకుఁ
 గనకాంబరధరునకు స్తర
 జనకునకద్భుత నిరుపమ * జయశీలునకుఁ. 4

* క. వరమహాతీజనితకల

స్వరవీచీలోలకలహా * సంయమిగీతా
పరితోషితహృజ్జలజున

కరుణాంశుభవావరునకు. * నరిభయదునకు. 5

* క. వ్రజయువతీపరిరంభిత

నిజగాత్రునకు వరిష్ట * నీలాంబరపూ
ర్వజున కమేయచరితునకు

విజయసచివునకు సురేశ * వినుతపదునకు. 6

* క. కృష్ణాపరిభవహునకు

నుష్ణాంశునిభప్రతిభున * కుద్దామునకు
జిష్ణునకు ననతునకు

విష్ణునకాతతగుణునకు * విశ్వాత్తునకు. 7

* క. నందార్భకునకు గోపక

వందితపాదాబ్జునకు న * భంగురలీలా
నందితవైశ్చిస్తి

త్యాందోభితహృదయునకు మహామహిమునకు.
చతుష్పాసకందము.

* క. శ్రీకరునకు రాత్రించర

భీకరునకు నాశ్రితాఘ * భేదనగుణచి
త్తాకరునకుఁ గరుణార

త్నాకరునకు దరకరునకు * నర్పితుఁ గృతి. 9

శ్రీరస్తు.
స తీ మ ణి.

తే. అకట! శ్రీధామనాథుని * యనుఁగుఁబుత్రి
వంత నడలుచు నీకాన * నాంతరమున
నొంటి నుండంగ నేలొకో * యుగ్రజంతు
వితతివలనిభయముఁగూడ * వీడియిట్లు? 1

తే. చక్కనొనట్టియుద్యాన * సరసియందుఁ
దఱుచు రుచిమించి చెలువారు * తమ్మికరణిఁ
దనమతనుకాంతిచేఁ దన * తండ్రియింటి
నెల్లవెలయింప కిట్లుండ * నేల సతికి? 2

ఉ. శీతభానుకిరణ * పాతంబుచేఁ దన
తలను వాంచి చెలువు * దఱుఁగ వ్రాలు
తమ్మిఁ బోలు నతివ * నెమ్మో మ దేటికో?
వంత పాదలునొక్కొ * యింతియెడఁద? 3

* * * * *

తే. ఇల్లు బాసి తోఁబుట్టుల * నెల్ల విడిచి
సుఖములను వీడి యిరీతి * సొంపు దలఁగ

నిట్టిభయదాటవీస్థలి * నేల యుండు

వబల? నీవంతకుఁ గతంబు * నానతీవె.

4

తే. కలికి! శ్రీధామపురమందుఁ * బాలుచునీదు

పూలతోఁటకంపె నడవి * చాలఁ గ్రాలు

నొక్కొక్క? నీసోదరులకన్న * నుగ్రమృగము

లివియె నీకు ననుండులై * యెసఁగునొక్కొక్క? 5

అ. పట్టుపుట్ట మొల్ల * కిట్టు లీనారలఁ

గట్టనేల నీకుఁ? * బట్టరాని

వగల నిట్టు లెపుడుఁ * బొగులంగ నేలొక్కో?

తెఱవ వంత నణఁచి * తెలుప వేల?

6

తే. పసిడికిని వన్నె వెట్టంగఁ * బరఁగుమేని

నిట్టు కృశియింపఁ జేయంగ * నేల యన్ను

మిన్న? నెఱ దేఱిగములను * మించుకరుల

దువ్వి విరులఁ గూర్చుచుఁ గొప్ప * దుఱుమ వేల? 7

తే. రాహుదంష్ట్రావిబాధిత * రోహిణీశ

బింబమును బోలె రూపణి * బెగ్గడిల్లు

మోము; నందుఁ గస్తురిబొట్టు * ముదిత దిద్ది

పూర్ణచంద్రుని సరిపోల్పఁ * బోలదొక్కొక్క.

క. కలఁగుచు బయల్ జూడ్కులు 8

నిలుపుచు బాష్పము లొలికెడు * నేత్రాబ్జముల్
లలి నీటిఁగకు నీ రిడి

సలలితగతిఁ బెంచె దేల * చంచలనయనా? 9

సీ. ఎదలోనివలనంత * యిట్టు లీచివురాకుఁ

బెదవుల నెంతయుఁ * గదలఁ జేయ

వెలిఁబాటువంతచే * విన్నాణమగునీదు

సెమ్మేను విన్ననై * నిగ్గు వీడ

నుబ్బునీవేడిచి * ట్టూర్పునఁ బొగిలి నీ

మోముదమ్మి యదింత * ముడుఁగఁగౌతఁ

గలువల నెగఁజిమ్ము * కన్దొయిఁ గాఠేడు

పెన్నీట నీపైఁట * పెల్లు దడియ

నలుగడలఁ గాంచి పలవించి * కలవరించి

మించునెఁజెలి నీవిరి * మెచ్చుకొనుచుఁ

గనుల నొత్తుకొనుచు నిట్టు * కలఁగె దేల?

చెలియ నాతోడఁ బల్కవే * కలఁక వదలి. 10

చ. కరమలరావనీదుపురి

గారవ మొప్పుఁ బడఁతు లెల్ల నీ

సరసపుఁబల్కులన్ వినుచు,
 జంచలనేత్రవిలాససంజ్ఞలన్
 నెరపుచు సర్వకార్యముల,
 నిన్నటు చుట్టుచు నిల్చువారలో
 తరుణిరో నేఁ డిదేల మదిఁ
 దల్లడ మండఁ గతంబుఁ దెల్పవే.

11

చ. మురిపముఁ బెంచుపుష్పముల

మున్నువలెం గురులంఁ మఁ గూర్ప కిం
 పొరయఁగఁ గస్తురి న్నొసట
 నొప్ప రచింపక మేలువల్వలన్
 సిరు లలరంగఁ గట్టకయ
 చిత్తమునందునఁ బేర్చుచింతలన్
 బురపురఁ బొక్కె దేల సతి

పోలదె నా కెఱిగింప నక్కటా?

12

చ. సరసిజనేత్ర కన్దవల

జాతెడునశ్రులఁ జిమ్మవమ్మ, యీ
 విరి యిటు వాడువాఱఁగను
 వేడిగ నూర్పులఁ బుచ్చకమ్మ, యీ

కరణి వనాంతరంబున వ

గ న్గడుఁ గుండకు ముచ్చు, నెంజెలికా
బారలుచు నీదు దేహాలత

పొల్పును వీడకు ముచ్చు, వేఁజెదకా. 13

* * * * *

తే. అయ్య నాయశ్రుధారల * నకట పెరిగెఁ

దీఁగె యియ్యది! విరియిది * దీనఁ బుట్టెఁ;
దలఁపఁ దలఁపంగ హృదయంబు * తాపమొందు
నెట్టు లీలతాంతముకథ * నెఱుకపఱుతు? 14

తే. అయ్య నాయందు మీ రింత * యక్కటికము

పెరుగ నాచరితముఁ దెల్పు * వేడుచున్న
వారు కాన శక్తికొలదిఁ * బదరుమనముఁ
జక్కఁ బట్టి తెల్పెద నాదు * చరిత వినుఁడు. 15

చ. సరసుఁడు సన్ధుణాన్వితుఁడు

సత్యవచస్సహితుఁడు ధర్మత
త్పరుఁడు ననింద్యధీబలుఁడు
బంధురహాసవిరాజితాస్యఁడు

బరమదయాసమగ్రమతి

మంతుఁడు శూరుఁడు మానినీమన

స్వరసిజమిత్రుఁ డున్నతవి

చారుఁడు నాథుఁడు ప్రాయె నక్కటా!

16

సీ. తఱకునెత్తమితూ * పులఁ బోలుచూపుల

నితులఁ బీడించు * నెమ్మెకానిఁ

గడలివెన్నను బోలి * కడుఁ గ్రాలుమోమునఁ

జిలునవ్వవెన్నెలఁ * జిలుకువానిఁ

గటికిమెకంబులఁ * గానఁ బోకారెచ్చెడు

కరవాలమును జేతఁ * గలుగువాని

మిసిమి దేరుచు మించు * పసిఁడిని నిరసించి

మెఱయునిగ్గుల నొప్పు * మేనివాని

నానతాపననిపుణుడై * నట్టివాని

నెన్నఁడును నన్నుఁ బ్రోవంగ * నెన్నువానిఁ

జంపి నన్ననాథఁగఁ జేసి * స్వాంతమందు

మురియువారు నాభ్రాతలు * ముందు గనక. 17

తే. నాగునొములపంటయై * నాదుహృదయ

తాపములఁ బాపఁ దగినయా * లాపములకు

మన్ని-పట్టయి నా కెప్పు * మదికి నింపు

నించుచల్లనిసామియై * నెగడువాఁడు.

18

ఆ. సిరులఁ బొదలుపురముఁ * జెచ్చెర విడనాడి

బాల్యసఖులనెల్లఁ * బాసి యిట్లు

కానఁ దిరుగునన్ను * గరిత నీకూడిక

యలరఁ జేసె నెడఁద * ననెడువాఁడు.

19

క. అకటా న న్నిటు వగలన్

వికటంబుగఁ ద్రోచి తాను * వేగం జనియెన్ !

వికలంబగునామది నెటు

లిక నేనొదార్తునొక్కొ * యెఱిఁగింపఁ గదే? 20

* ఉ. దాఁగుచుఁ బువ్వుటీరములఁ,

దార్కొని క్రమైమతేంట్లబారికిన్

లోఁగుచు, వెంటనంటునెమ

లు ల్పరి విచ్చుచు నాడఁ జూడఁగా

నాఁగుచు, మ్రోల లీలమెయి

నంచగము ల్నుడయాడ వేడ్కలన్

దోఁగుచు, నాథుఁ గూడి యటు

క్రతుల్లిన నాపయి ధాత యల్లెఁగా!

21

క. వెడవెడల బొడమఁగ నూర్పుల్

కడుకొని యీవంతఁ గుడువఁ * గాఁ దగు నంచున్

గడు నదయత విధి వ్రాసెనె !

యెడపదడప నడరుచింత * నెట్టు లడఁతున్. 22

* ఉత్సాహ. సర్పసదనమలయజనిత

సరసపవన మొలయుచో,

దర్పకపరిచరశుకపిక

తర్జనరుతు లెచ్చుచో,

దర్పితోగ్రమాళికరణ

తరళరుచులు నిండుచో,

నూర్పులేక యిట్టు లుదరి

యుదరి కలఁగ నైతిఁగా!

23

సీ. ఈవృక్షపక్ష్మల * నేపారుసుమములఁ

జిదిమి నాకొప్పునఁ * జెక్కుచుండు,

వేటకై పోవుచు * వేడుకఁ జూడంగ

రమ్మటంచును నన్ను * నెమ్మి బిలుచు,

నబల యల్లదె చూడు * హరిణి నీక్రొల్లన్నుఁ

గవనీటుఁ గని పాటుఁ * గాదె యనును,

వ్యాఘ్రాదిదుష్టస * త్వంబులఁ గానలోఁ

గాంచి యులుకునన్నుఁ * గౌఁగిలించు,

నట్టిమవ్వంపుగొనముల * పుట్టినిల్లు

దిట్టతనములకును మన్ని * పట్టు నైన

భువనవంద్యు నాధునిఁ బాసి * పొగులుదాన

నబ్జభవుఁ డక్కట కతినుఁ * డయ్యె నాకు! 24

* తే. లలి లవంగలతాస్పృశ * ల్లలితమలయ

పవనసంచారకోమలం * బవువనాంత

రంబులను నాధు జతగూడి * ప్రముదితాత్మ

నొచు నడయాడుటలు బాసె * నకట నేఁడు! 25

స్తీ. కీరకోకిలములె * కేళీసఖులుగాఁగఁ

గంటకావృతభువి * కంకటిగను

బుసకొట్టుచిలువలె * పొలుపారుభటులుగ

నీ రంధ్రవనములె * నెలవులుగను

బొసరారునుమములె * భూషణంబులుగాఁగ

మంజుతరుచ్ఛాయ * మందిరముగ

రొదసల్పుతేంట్లబా * రులె తోడుగాఁగను

తెన్నాడునంచలె * వియ్యములుగ

నెంచి నాదుమనోహరు * నెలమిఁ గూడి

క్రీడ సలుపుచు వేడ్కమై * బోడిమిఁ గని

కాల మయ్యనేఁ జయ్యనఁ * గడపుచుందు

నన్ని యును వమ్ము లయ్యెనే * యకట నేఁడు! 26

క. మన మెఱియదె యట్టిప్రియుఁడు

చనెనే నిటు తనప్రియను వి * చారాంభోధిన్

మునుఁగన్ ద్రోయుచు? నదయత

నను ది క్కెడలినయబలగ * నలువ యొనర్చెన్!

* తే. తరళకరకంకశాలి మం * ద్రరుతు లీనఁ,

గనక భూషణనికరముల్ * గాంతు లిడఁగ,

సరసలావణ్యపూరంబు * జాలుకొనఁగ,

శిశువుఁ బోలి యాడుదుఁ బతి * చెంత నలరి. 28

తే. ఇందు నానాధురుధిరంబుఁ * జిందఁజేసి

నట్టినాసపాదనులెల్ల * గిట్టువారు,

తుదకు నిరయంబుఁ గనువారు, * త్రుళ్లిపడెడు

బాష్పబిందువు లివి యానె * వమ్ము లనఘ! 29

వ. అయ్యా! వినుము, నా కైహికాముష్టికసుఖప్రదుండ

గునని నే నెవ్వని నమ్మితిమో, యతనుసామ్రాజ్యవైభవ

సంధాతయవునని నే నెవ్వని భావించితిసో, క్రూర
 సోదరకృతనిర్బంధవిచ్ఛేదనవిధాయియాసని నే నె
 వ్వనిఁ దలంచితినో, యట్టి నానాథు, ననింద్యబలపరా
 క్రమవిజితానేకయోధుఁ బొరిపుచ్చి మచ్చిక పిచ్చిల
 నెడంద నానందం బమందంబుగ నొంది మ్రందినక్రూ
 రాత్ముల తెఱంగు నెఱుకపఱిచెద నాలింపుము. 30

తే. నామనోహరువంశము * నాకులమున

కంఠెఁ దక్కువ యని యాడి * కరుణ లేక

నన్ను నలయించువారలు * నాదుభ్రాత

లెపుడుఁ గావున నొకనాఁడు * హితము సెలఁగ.

తే. నేను బలికితి నీరీతి * నేమ మొప్ప

నన్నలార మ మ్మిరువుర * నెన్నఁ ద్రెంప

రాని మోహబంధముచేత * నా నలిసజుఁ

డెలమిఁ గట్టియున్నాఁడు మీ * రేల యలుగ?

* నీ. శూరుఁడై సంతో * దారుఁడై యభినవ

మారుఁడై వరసుకు * మారుఁ డగుచు,

శీలియై రిపువన * కీలియై సద్దయా

శాలియై దుర్జనో * న్మూలి యగుచు,

హారియై స్తరతాప * హారియై వందిత

శౌరియై సుపథసం * చారి యగుచు,

ధన్యుడై పిబుధమూ * ర్ధన్యుడై సజ్జన

మాన్యుడై లలితవ * చాన్యుడగుచు

వెలయుసేతనిఁ జేపట్టఁ * దలచు టకట

పోలదే నాకుఁ? గోవంబు * పొదల నేల

యిట్టికఠినంపుమాటల * నింకనాడ ?

నితఁడె నాప్రాణపతియగు * నెఱుఁగుఁ డీరు. 33

తే. మీకులంబది గొప్పదై * మెఱయనిండు

వేడ్క మీపేరు భువినెల్ల * వెలయనిండు

నిక్కి మీబాహుబలమది * నిగుడనిండు

నిక్క మితఁడె నామగఁ డగు * నీచుఁడైన. 34

క. హుతవహుఁ డతిశీతలుఁడై

సతతము వెలసిన రవియును * జరమాద్రుఁ దగఁ

వితతంబుగ నుదయించినఁ

బతిఁ జేసికొనక విడుతునె * భయమున నితనిఁ ?

క. అని నేఁ బల్కిన వారును

గినుక న్ననుఁ గాంచి యోసి * కేరడమున మే

మనినారమటంచు దలఁప

కు నిజము పల్కెదము వినవె * కోకిలవాణి. 36

తే. నీచుఁ డైనట్టివానికి * మాచెలియలి

నిచ్చువారము గామని * యెలమిఁ బల్కి

వాని మరలించి పంపుము * చాస మంచి

కులమున జనించినట్టినిఁ * గోరికొనుము. 37

క. నావుడు నాపల్కుల నే

వావిరి వినలేక సుజన * వర్ణితచరితుఁ

ధీవరుఁ వరుఁ గని తెలిపితి

నావెతలను గాస సతఁడు * నర్చిలి ననియెఁ. 38

ఆ. ఇట్లు నీవు గుండ * నేల కలికిరో? యి

వీడు వీడి యడవి * వేడ్కఁ జేరి

యందు నొక్కగుడిసె * నమరించుకొని నెమ్మి

నుండ; మిప్పుడ రమ్మ * మందగమన! 39

ఆ. నిశియుఁ దరిసె, జనులు * నిద్దుర మరఁగిన

వారు, గుఱ్ఱమొకటి * వచ్చియున్న,

దింతి రమ్మ వనికె, * జింత లేలొకొ నీరు?

గాన వీరిభయము * గలదె మనకు? 40

తే. శీతకిరణుఁ డాకసమునఁ * జెలఁగు నదిగొ,

తారకాగణ మదె పొలు * పారు బయల,

ఘూకమునకుమాత్రమె కను * గూర్కు లేదు,

బాగునేయక పోదము * చాస లెమ్ము.

41

క. అను నాప్రియుపల్కులకున్

మనమున నామోద మొంది * మారసురూపున్

వినుతామేయగుణాంచితుఁ

గనుఁగొని వేడుక యలరఁగఁ * గడఁకఁ బలికితిన్.

చ. వినుము భవద్వియోగమున

వేఁగఁగఁ జాల ముహూర్తకాలమై

నను, గరుణార్ద్రచిత్తమున

నాయక ప్రోవఁ దలంపవే; యిటన్

గనుకని నన్ను నేఁచెదరు;

కాంత మదీయమనస్సరోజమున్

బనివడి రంజిలంగ నిఁకఁ

బల్కుము వచ్చెద నిష్టై కానకున్.

43

క. నినుఁగూడి యుండఁ గలిగిన

వనమైనను నాక మగును * వర్ణితచరితా;

నిను నెడఁబాసినతావది

వన మగు స్వర్గనిభమైన * పట్టణమైనన్. 44

క. అన్నలఁ దమ్ముల నెవ్వరి

నెన్నను; గరుణాసముద్ర * హేలాగతి నన్

మన్నన సేయఁగఁ దలఁపవె;

నిన్నే నమ్మెదఁ గరుణ వ * నికిఁ గొనిపామ్మా. 45

తే. కాంత వన్యములైనట్టి * కలితఫలస

ముదయములనె నే సుధగాఁగ * మది గణింతు

నెవుడు నీప్రక్క శయనించు * నవుడు శాడ్య

ల మిల మృదుతల్పముగనె యె * లమిఁ దలంతు.

వ. అనుడు నప్పురుషశార్దూలుం డుల్లాసతరంగితాంతరం

గుండై పంచాస్యధ్యానజనితభయవికంపిత చిత్తంబగు

ద్విరదోత్తమంబుకరణి నల్లకట్టిఁడులగు తోఁబుట్టుల

నెట్టనం దలపోసి బిట్టులుకునన్నుఁ జేరఁ దిగిచి, బిగి

కొఁగిటం బొదివి జకు పుడిపి, యతి విమలహాసజ్యోతాన్ని

లసన్నుభేంబుబింబంబు వాంచి నాదుమోముపయిం

జేర్చి, నామనొగతంబగు భయంబును బీల్చి వైవనొ నా

నొక్క మక్కువ నించు ముద్దు వెట్టి, హృదయాంత
 స్థంబగు ననురాగరసంబు వెల్లివిరియునొ నా సెసకమె
 సగు నా యశ్రుపూరింబులఁ దనచేలాంచలంబునఁ దు
 డిచి, నా దగు హృదయపరితాపంబుపరిమితి నెఱుంగం
 దివి రెఱునొయనఁ శిరంబు మూర్ఛొని, మాదుండను
 నారామచాలకుండు విత్తినవలపువితనంబులు మొలక
 లెత్తె ననంగ గగుర్పొడిచిన నా యొడలు నిమిరి తో
 షొని చని యొక్కిత దవ్వునన యొక వృక్ష
 మూలంబునకుఁ గట్టఁబడి పల్యాశాది సాధన సన్నద్ధం
 బయియున్న యుత్తమాశ్వంబుపైఁ దానెక్కి ననుఁ
 దనపురోభాగంబున నా రోహితఁ జేసికొని గుఱ్ఱపుఁ
 బగ్గంబుల నొకకేల నమర్చి, నన్నొకచేతఁ బట్టుకొని
 యదలింపుడు నాహాయం బతివేగంబుగఁ బఱవఁజూఁగె,
 నట్లు. 47

తే. గగనతలమునఁ జంద్రుఁడు * గడు వెలుంగఁ,

దారకాగణములకాంతి * తళతళ యన.

నెడఁద నానందసందోహ * మెసక మెసఁగఁ,

దరలినారము కానన * స్థలినిఁ జేర.

సీ. చల్లనై యే తెంచి * సల్లలితామోద
 ము వహించుగాడ్పుల * మురిప మమర,
 జల్లనఁ గుసుమగు * చ్చముల నెల్లడలను
 రాల్పుభూజాతము * ల్రహిఁ జెలంగ,
 సీషద్వికసితమై * యింపాఁకొరక
 పజ్జులు మణిదీప * పరిణతిఁ గనఁ,
 దరళదీధితిపుంజ * ధరములొకిసలయం
 బులు మణితోరణం * బులన మెఱయ,
 నెఱయహృదయంబునందును * నెమ్మిఁ బెంప
 వలతియై క్రాలు కానన * స్థలినిఁ జేరి
 యెడఁదనానందవారిధి * నెలమిఁ దేలు
 చుంటి మలజక్కవలజంట * యదుటు దోఁప. 49

వ. అట్లు.

50

ద్విపద.

పతిఁ గూడి యిలు వీడి * భయదమాకాన
 నతివేగమునఁ జొచ్చి * యచ్చోట నొక్క
 పర్ణకుటీరంబుఁ * బరఁగంగఁ గట్టి
 నిర్ణయింపఁగ రాని * నెమ్మితో నందు

వసియించి సంతోష * వారిధిఁ దేలి
 మిసిమి దేతెడుపండ్ల * మెసవుచు మధుర
 కుసుమాసవంబులఁ * గ్రోలి నానాధు
 నసమానరూపంబు * హాళిఁ గన్గెనుచు
 నాతనితో వేట * కై యేగి కీర
 పోతంబులనుబట్టి * పాలుపు దీపించు
 నురువైనలతలచే * నొకపంజరంబు
 నరుదారఁ బొనరించి * యందుఁ జిల్కలను
 బెట్టి సంతసమార * వేడ్కమైఁదీపు
 లుట్టిపడఁగ వాని * కొనరంగ మాట
 లను నేర్పి వానిక * లస్వనంబు విని
 గొనబాటునెమ్ముల * గోముఁ గన్గెనుచు
 నానందపాథోధి * నలరంగఁ దేలి
 కాననకుసుమవి * కాసముఁ గాంచి
 వనదేవతావాస * పరిణతిఁ గాంచి
 యనయంబు దీపించు * నబ్రంపుటీర
 ములఁ జేరి ప్రియుఁ గూడి * మోదంబుఁ బొంది
 చెలఁగి కూయుచు మూఁగు * చిలుతేంట్లయులివు

శ్రుతిగాఁ గలరుతంబు * సాంపారఁ బాడి
 పతిని మెప్పించిన * వైఖరి పోయె
 ననఁదనైతిని నన్ను * ననువాఱ నలువ
 కనికరంబును వీడి * కారించి యిట్టు
 లలయించుచున్న వాఁ * డయ్యయోపతిని
 నలిఁ గూర్పకేమందు * నాడైనయెడరు.

51

చ. అరుమగ నిల్లు వీడి వన

మందు వసింపఁగ నాథుఁ గూడి యీ
 కరణిని వచ్చినట్టిననుఁ
 గానఁగనేరకనాదుభ్రాత లా
 పురమున నెల్లెడ న్నెదకి
 పొక్కుచు నివ్వనిఁ జేరి మన్నుఁ జె
 చెప్పరఁ గని కోపవహ్ని నెడ
 సేయఁ గడంగక పల్కి రిట్టులన్.

52

ఉ ఎవ్వఁడ వీవు మాభగిని

నిట్టులు తోడ్కొని వచ్చినాఁడ వీ
 క్రొవ్వికఁ బాపువార మిది
 గో కనుఁగొమ్మనిపల్కి వారలే

చివ్వకుఁ గాలుద్రవ్వఁగను

జేతులఁ బట్టెను వింటి నాథుఁడుకొ

నెవ్వగ నేను వల్లనఁగ

నించిరి ముల్కుల నాదుసోదరుల్.

53

తే అంత నాప్రియుఁ డల్లనఁ * జెంత నున్న

నన్ను నటుత్రోసి తనవింటి * నారిఁ దిగిచి

నిశితబాణపరంపర * నిగుడఁ జేసి

నొంప నాదుతోఁబుట్టులు * నుడివి రిట్లు.

54

క. తులువా మా చెలియలి ని

ర్కలతరవంశోద్భవ నిటు * మచ్చిడి వనికొ

బలిమిఁ గొనితెచ్చితి వీ

ములుకులఁ దప్పించుకొనుము * ముచ్చిమి దగునే?

క. క్రొవ్వునఁ గన్నులు గానమి

నివ్వధమున మార్కొనెదవు * హేలాగతి ని

న్నివ్వనిఁ బారివుచ్చెద మీ

జవ్వని నిక విడువవేని * సట లివి తగునే? 56

చ. కులముననొ గుణముల నె

గొప్పనుతు ల్గునునట్టి పేర్లినొ

కలిమినో యాపసంపదనో

గాటఁపుబల్లినో నీమగౌరవం ?

బెలమిని గన్ను గాన కిటు

లీజవరాలిఁ గులీనఁ దెచ్చి యీ

నెలకువఁ జొచ్చి డాఁగితివి

నీదగుదిట్టతనం బదెట్టిదో.

57

వ. అనుడు నా ప్రియుం డెవండఁ గడింగడు నిగుడుకినుక
 నడఁపఁజాలక బెడిదంపుటంపఱఁ దనభుజాదండగతకో
 దండంబున సంధించి చండతరక్రోధాగుణనేత్రాంచలా
 విర్భూతవహ్నిస్ఫులింగరోచిష్టాలంబు లుల్కలతేజం
 గునెఱప, నతిక్షుధాప్రేరితవిపక్షవిఘ్నోభక్రయావిచక్షణ
 హర్యక్షకిశోరంబు మదాంధసింధురయూధంబుపయిం
 బోలే నానోదరులపై నుఱికి సాయకవృష్టేఁ గురియింప
 వారుం గనలి యొక్కఁన్నుడిఁ గవిసి యాబాణాసన
 గుణంబుఁ ద్రెంప నాతండు గటంబు లదరఁ గటకటంబడి
 పండ్లు పెటపెటం గొఱికి సింగంబుసటలటుల నిట
 లంబుపయిం బడుచికురపటలంబు నెట్టన వెనుద్రోసి
 యాకట్టిఁడులగు నాతోఁబుట్టులఁ గట్టలుక నిట్టలం

పుటగ్గిఁ గురియించుచూడ్కులఁ జూచి నిట్టనిలిచి
 “మట్టుమీఱి యిట్టులు గాటు లఱచు మీకుం దిట్ట
 తనంబుగలదేని నీపట్టిసపాతంబు నెట్లైనఁ దప్పించుకొ
 నుఁ”డనుచుఁ దననడుమునఁ గట్టఁబడినపట్టియం దిగిచి
 నెట్టికొని వారి యంపకట్టియల సరకుగొనక బిట్టలయిం
 పఁ బ్రళయకాలకాలుండునుంబోలెఁ బొంగి నాయగ్ర
 జుండు మండిపడి “యిదెచూడు మిచ్చండతరతరవారి
 నిన్నుం జెండాడి నీకండకావరంబును ఖండించు” నని
 యజాండంబు బెండువడ నిండుకినుకం బలికి భండనం
 బునకు దొరంకొన నాఖండలుం డఖండభీమరపాణియై
 కొండలపయిం గవియుచందంబున నయ్యరవింద సుం
 దరవదనుండు నిజనిశితాసి దృఢముష్టిఁ గీలించి బిరబిరఁ
 ద్రిప్పితద్భ్రమణాతివేగజనితాద్భుతనితాంతకాంతిచ్చ
 ట లనుపమక్రోధక్షుభ్యన్నయనాకుణప్రభాజాలంబుల
 తోడం గూడి ప్రజ్వలింప నాత్మీయలంఘనాతిజవంబున
 నికటతరుస్థితనీడజంబు లదరి పఱవ నమ్మదాంఘులగు
 నాయసుజన్మలపై నుఱుక, వా రార్చి పేర్చి యర్చిష్కం
 తు నెదుర్కొనుశలభంబులభంగి మార్కొన నామ

నొనాగుండు తననిశితఖడ్గపాతంబున నొక్కనికత్తిఁ
 మత్తునియలుగఁ బఱచియు, నొండొక్కనికేలుఁ ద్రుం
 చియు, మఱొక్కనికాయంబు గాయంబుసేసియుఁ గా
 రింప వారంత వేలఁ గడచి యుప్పొంగుకడలివడుపునఁ
 బొరింబొరిఁ దెఱపిలేక పొంగునలుక మైమఱచి దరిను
 న్న నన్నుఁ జూచుటం జూచి యేచి పాదతాడిత భు
 జంగంబులకైనడి నుద్దామలీలలఁ దీవరించు గదాదండ
 మండితంబులొ నిజభుజాదండంబుల నాచాయం జూచి
 “యోసి చెడుగ! నీపుట్టుకచేతనె మాఫంగడంబు
 పెంపు డించియు నియ్యలఁటివానిం గూడి యిటు వచ్చి
 యొక్కీంతయుఁ జింతలేక యిక్కయ్యంబును దవ్వు
 నన నిలిచి యుల్లం బలరఁ జూచుచున్న దానవు; కనుఁ
 గొ మ్మిదె వీని హృదయపుటభేదనం బొనర్చువార”
 మనియుదగ్రభంగి వాకొని చదల మిణుంగురు లెగ
 య నాగదలఁ గడుఁగడిమి సారించి నాచెంతఁ జూపుల
 నిగిడించియున్న మన్నాభుపెన్నురంబు గఱిచేసి య
 త్యుద్ధతిమీఱ మోదుడు నతండతిదీనాలాపంబుల వి
 య త్తలంబు మాఱుమోయ నెదనెత్తురులు జొత్తిల

దంభోళి ధారాపాతంబునఁ గృత్తపక్షంబై యిలఁ బడు
 ధరాధరంబు రేవఁ బుడమిం దూలి యశ్రుస్తిక్తంబులగు
 నేత్రాంచలంబుల నన్నుం గనుంగొని యిట్టు లనియె.

* చ. కలఁగఁగఁ జొచ్చె నామనము,

కాయము నొవ్వఁ దొడంగె, బాహువు
 ల్బలిమిఁ దొఱంగి తూలె, బటు
 బొణము లక్కట ఱ్ఱోము గాడె, న
 న్నెలమిని గూడి వచ్చి యిటు
 లీవనియందుఁ జరించునిన్ను వం
 తలఁ బడఁద్రోచి యిల్లఁగ వి
 ధాత విధించెను గాడె క్రూరతణ !

59

క. అనుప్రియుపల్కులు నాచెవు

అను ముల్కులగతిఁ జొరంగ * లావణి యటులా
 డినపతిఁ గొంగిటుఁ బొదువుచు
 మన మెఱియఁగ వారిఁ గనుల*మార్కొని యంటిణ.

క. ఇదితగునే? మీ కయ్యో

మది గరఁగదె? సోదరి నిటు * మ్రందింపఁగ నౌ

నె? దయాపరతఁ గనుఁగొనరె?

యిదె మీపదములకు నర్థి * నెఱఁనెదఁ గనుఁడి.61

ఉ. దిక్కొక యింత లేక కడు

దీనగతిం బలుమాఱు నీవిధిఁ

దిక్కులు సూచి సాయమును

దెంపును గాంచక పల్కునాఁడుఁ బే

దుక్కునఁ జుపఁగాఁ దగునె

యగ్గలినానను నేఁచనానొకో?

మ్రొక్కెద నన్నలార ప్రియు

మున్నడి వీడరె నన్నుఁ గావరే.

(62)

మ. కరుణఁ బ్రోవరె నామనాఁడు నితనిఁ

గల్యాణముల్లలెడిఁ;

దురితంబియ్యది చేయనేల యరులఁ

దోశ్యక్తి శోభిల్లఁగఁ

దురమందుఁ దగ నొర్వఁగాఁ దలఁప కీ

దుష్కృత్యముం జేయనా

నె? రహిఁ జెల్లెలి నిట్టు లేఁచఁగను నా

నే మీకు యొచ్చింపరే.

(63)

క. మ్రుక్కడిబలమిది మీకే

దక్కిన నేమొకొ చెలియలి * తనువున నగ్గి

నెక్కొని దరికొల్ప దగదె

యుక్కివమున నిటుల లంప * నొప్పునె మీకు?

తే. ఇట్లు లెంతయుఁ బలవించు * నట్టినన్ను

నగ్గిఁ గురియించుచూడ్కుల * నలిగి చూచి

వార లిట్లనిపల్కిరి * వనిత నీదు

తులువతనమునకుఁ ఫలము * గలిగె నేడు. 65

ఉ. కాంచనగంధి కాంచనవి

కారములైనసముజ్జ్వలప్రభో

దంచితభూషణాళిరుచు

లద్భుతకాంతుల నీనఁ బ్రక్కలన్

సంచితవిక్రమాభ్యుదయ

శౌర్యనిధుల్ భటు లేవుమీఱఁగన్

మించునృపోత్తమున్ గవయ

మే లగు నీకును మాకుఁ జూడఁగన్. 66

తే. మమ్ముఁ గనుబ్రామి నిన్నట్లు * మచ్చుఁ జల్లి

వనికి నెలయించినట్టిఁడు * మనఁగరాదు

- పొన్ను మము వీడి యీతని * పొగరు మాన్చి
 మఱియొక పనిఁ దలఁచువార * మఱక పోవె. 67
- వ. అనిపలికి బాణబాణాసనంబులఁ గేల నందికొని. 68
- క. కట్టిఁడులగు నాభ్రాతలు
 కట్టలుక శిలీముఖతతిఁ * గారినపంగఁ
 దిట్టదనం బఱి నాథుఁడు
 కట్టా పెనుమూర్చ నొందెఁ * గాలం బనదే? 69
- క. దిక్కఱి పడునాథు నపుడు
 చక్కాడఁగఁ దలఁచి వారు * సరగున వింటఁ
 నెక్కొలిపి ములుకు లేసిరి
 మక్కవ నేవల దనంగ * మారకు లగుచుఁ. 70
- క. నొ రాడదు పై జరిగిన
 గోరంబు నుడువఁ గటకట * గొబ్బున వారా
 తీరునఁ దనపై బాణా
 సారము నిగిడింప సతఁడు * శవగతిఁ దూలె! 71
- తే. బడలు నెత్తుటఁ దోఁగఁ దా * నుస్సురనుచుఁ
 గన్నుఁగవఁ గొంత తెఱచి నా * యున్న యెడకుఁ

జూపు నిగిడించి పల్కంగ * నొప కకట

విడిచె నసువుల నాప్రాణ * విభుడు విభుడు! 72

తే. పంజరవిముక్తకీరదం * పతులకరణి

దోప శ్రీధామపురి వీడి * దొసంగు గడచి

సఖముఁ బడయంగ నెన్ని యా * శుభచరిత్రుఁ

గూడి వనిఁ జేరియు నతనిఁ * గోలుపోతి. 73

సీ. తమ్మిత్తుండ్రును మెక్కి * తనరారుకొలఁకుల

దరి నిక్కి యంచలు * తనరుచోట,

జేగులునెరయించు * చిగురాకు సిరిమించి

మెసవి పాడెడుపిక * మెసంగుచోటఁ,

జెలువారుక్రొమ్మావి * నలువారుచిల్కల

కలరుతం బలరారఁ * జెలంగుచోట,

సుముబృందసివ్యంద * సుమధురమకరంద

మత్త్రాళిజాలంబు * మసలుచోట,

నినునికరణంబు లొలయంగ * నెడము లిడక

నిక్కి క్రిక్కిఱియఁ బెరిగి * నింగి నొరయు

నవనిజాతంబుక్రీనీడ * నతనిఁ గూడి

లీల నానందవారిధిఁ * దేలుచుంటి.

* ఉ. డెండము కందళింపగను

డీకొని యాడుమృగాళిఁ గాంచి యా

నందము మీఱ నొ చెలువ

నాదగునేరుపుఁ గాంచు మంచు వా

నిం దనకేలఁ బట్టుకొని

నిక్కపుఁగూరిమి నాకు సిచ్చునా

మందరధైర్యు నాకు విడి

ప్రందెద నేఁ డిటు లల్పభాగ్యనై.

75

* తే. వలపు వెదచల్లుపూవుల * వలనఁ దొరింగు

తేనెఁ గ్రోలుచు మత్తిల్లి * తివిరి ప్రొగా

తేంట్లయులివులు శ్రుతిగాఁగఁ * దెఱపి గనక

పాడి ముంచితి నానంద * వార్ధిఁ బతిని.

76

సీ. గగనంబుఁ జుంబించు * నగవాటిని వసించు

పులుగుగములకు మా * జెలుఁగు లిడిచు,

నంచలంచల మించు * నంచలరవళికి

నానందపూరంబు * నందుకొనుచుఁ,

బురి విచ్చి సంతసం * బుల హెచ్చి వని మెచ్చి

యాడుకేకులసౌబ * గమరఁ గనుచు,

మదనునిముల్కుల * పదను దీపింపఁగా
 నలరునలరుల నే * పారఁ గొనుచు,
 గల్కిచిల్కలపల్కుల * కుల్కి వినుచు,
 దేంట్లకొదలకు మదిలోనఁ * దెప్పిఱిలుచు,
 సరసుఁ బ్రియుఁ గూడి వనకేళి * సంతసిలుచు
 మనినయాకాల మేరీతి * మఱితునొక్కొ. 77

తే. నామనొహారుఁ గినుకమై * నట్టడవిని
 జంపితిమటంచు నానంద * జలధిఁ చేలి
 యున్న వారు నాభ్రాతలు * నన్నతండు
 పాయలేక యిప్పట్లనె * పరఁగువాఁడు. 78

తే. కన్ను లఱిమూసి నిదురింప * నెన్నునంత
 నతఁడు తొంటిపగిదిఁ బ్రక్క * నలరువింటి
 జోడుఁ బురుడించు తనరూపుఁ * జూపువాఁడు
 నెఱియునాలింగనసుఖంబు * నెఱిపువాఁడు. 79

సీ. పలలాస్థిగతమైన * బలుకాయమది పోయెఁ
 గాని యాతనియాత్మ * గలదు చెంత,
 నాతనిఁ బొరిమార్ప * నన్యులఁ బరిణయం
 జొదు నంచుఁ దలంచి * నామప్రాణ

ధన్యమైనజీవితే * శునిఁ జంపినట్టినా
 భ్రాతలు గనరు నా * పట్టుదలను,
 దేహసత్వము పోయెఁ, * దెంపు వాసెను నాకు,
 నిఁక జమునిక్కకు * నేగవలయు,
 జీవితాశయు గూపఱఁ, * జెల్లదొక్కొ
 యిందు నాజీవశేషంబు * నెలమిఁ గడచి
 తుచ్చమానిట్టికాయంబుఁ * దొలఁచి ప్రియునిఁ
 గూడి సంతోషజలధి నొ * లాడఁ దలఁప? 80

శా. లీలఁ గాననభూజవారములఁ గే

లీలకథఁ జక్కవల్

త్రైలోక్యంబులసౌఖ్యముల్ తలఁపకే

రాగిల్లుచుఁ గాంతలఁ

వాలాయంబుగఁ గూడి సంతసములఁ

బాల్గొంచుఁ దా మాత్మలోఁ

జాల నెస్సెఖ్యముఁ గాంచఁ జూచి మది న

స్తన్నాథు ధ్యానించెదఁ.

81

*క. అల్లన వీచెడుపయ్యర

కుల్లము రంజిల్లఁ దీఁగె * టుయ్యెలపై వి

ద్యులతవలె గ్రాలుపతియుఁ

జెల్లెను నే నిట్టి వగలఁ * జేడ్పడ నకటా. 82

ఉ. వానిమనోజ్ఞ భాషణము

వానివినోదక థావి శేషముల్

వానిసుధీవిలాసగతి

వానిమనోహరసచ్చరిత్రముల్

వానిముఖేందుకాంతులును

వానివికాసపుఁ గౌఁగిలింతలున్

నే నెటు కాంతు నింకఁ గరు

ణింప రె దేవతలార నాపయిన్. 83

సీ. ఎవ్వనినామంబు * నేవేళఁ బఠియించి

ముక్తి నొందెను శుక * మునికులేశుఁ,

జేవాని వేడ్కమై * నేవేళ ధరియించి

కడిదియశాయశ మొందె * ఖగవరేణ్యుఁ,

జెవ్వని ధ్యానించి * యేవేళఁ బ్రహ్లాదుఁ

డభయంబుఁ గనె మహా * హ్లాదుఁ డగుచు,

నెవనిసఖ్యముచేత * నేవేళ నరులను

నిర్జించి పే రొందె * నర్జునుండు,

నక్రబాధితగజము న * వక్రఫణితె

బ్రోచె నెవ్వోడు, దయ నట్టి * భవనవినుతుఁ

డానతావనరతుఁడు లో * కైకనాథుఁ

డొకఁడె నాచింతలను బాప * నొప్పు ననఁగ. 84

ఉ. వంచన నిట్లనాథగను

వారలు నన్నొనరించి క్రూరులై

చంచలలోచనా మగుడఁ

జారుగృహాంగణసీమఁ జేరఁగన్

గొంచక రమ్ము; సత్కులజు

గొబ్బున నొక్కనిఁ దెచ్చి కూర్చి శ్రీ

మించఁగఁ బెండ్లి సేయుదుము

మేలగు నీకును మాకు నందుచేన్.

85

క. నీదగునెలప్రాయము చెడి

పోదే యిట్లడవి నెఱ్ఱఁ * బాగులఁ దలంపన్ ?

వా దేటికి సతి రాఁగదె

మాదరి సుచరితఁ జరించి * మనుటయె యొప్పున్.

* చ. రతనముఁ గుండనంబునఁ గ

రం బుచితంబుగఁ గూర్చుభంగి నా

తతసుగుణాభిరాము శుభ

ధాముని రాజకుమారు నొక్కనిన్

బతి నొనరింప నెన్ను మముఁ

బాయుచు నల్పుని వీనిఁ గూడి యీ

వితమున వచ్చుట ల్చనునె

విశ్వజనస్తుతకీర్తి యాఱఁగన్.

87

సీ. శ్రీలునాఁ జెలువారు * చెవులందు మెఱివుల

చవిఁ జూపి కమ్మలు * చౌకళింప,

గగనంబు నిరసించు * కౌనున రాణించు

బంగారుమొలనూలు * ప్రభలఁ బెనుప,

సాపంగిమొగ్గకు * సరిపోలుముక్కున

వజ్రంపుముంగర * వన్నె లొలుకఁ,

బూసరంబుల గెల్చి * పాలు పొందుకరములఁ

గనకకంకణములు * కాంతు లిడఁగ,

సీతసుద్యుతిచ్చటలచే * నాతతమగు

శోభ సమకూర్చి మనయింటి * సొబగుఁ బెంచి

మాకుఁ దుది లేనిముదముల * నీక యిట్టు

లడవి నుండంగఁ దగదమ్మ * నడచి రమ్మ.

88

ఆ. ఆతివ రమ్ము నీకు * నమలోరుగుణుడైస

వాని నరసి వైభ * వంబు లలరఁ

బరణయంబు సేయఁ * బరఁగువారము వీని

నధమకులజుఁ గోర * నగునె నీకు ?

89

క. మనవంశము మాయ దె నీ

వనయము వీని నిటఁ గూడి * యతిమాఘ్యమునన్

మనమునఁ దలఁపక నవ్వెడి

జనులను వసియించుచుండ * సరసిజనయనా ! 90

తోడకము. సరసిజలోచన * చయ్యన రావే

సిరులను వర్ధిలు * చెల్వుని నీకున్

సరియగువానిని * సాధుకులీనున్

బరిణయ నూదువు * వంత లిఁ కేలా ? 91

క. ఇదె వీడును గెడసెను మదిఁ

బదరఁగ వల దింటికి నిఁకఁ * బదవమ్మా, ర

మైద సమ్మదము గడుంగడుఁ

గడురఁగ మనపురజనులకుఁ * గౌతుక మెసఁగన్.

వ. అని వచించిన నప్పల్కులు విన్నంత నా కవ్వన్నె

కాని తెగుదల స్త్రీతివిషయంబగుడుఁ జిందఱ

వందఅయై కడుఁ బరితపించుచిత్తంబుఁ జిక్కఁ బట్ట
నేరక. 93

క. తలవై మిన్నొరఁగినగతి
బల ముడిగి పడితి నిలపయి; * బాలిశు లన్నల్
చలముస ననుఁ దేర్చి నిలిపి
పలికిరి కోపంబు వీడి * పనవెడినాతోళ్. 94

ఉ. నిక్కపుబుద్ధి గల్గి కడు
నేరుపు గల్గినదాన వంచు నీ
చక్కనిమేనిఁ బోలుమతి
సారము గల్గినదాన వంచు నే
మక్కట యెప్పుడుక దలఁచి
హరిగుణాళివిలోలుఁడౌవరుణ
జక్కనివానిఁ గూర్పమదిఁ
జాలఁ దలంచెడివార మంగనా. 95

తే. అట్టిమ మ్మిట్లు వంచించి * నట్టివీని
మట్టువెట్టితి మలుకయు * మానె నబల ;
మమ్ము సూరక దూతక * రమ్ము నేఁడు
పురికఁ జని యందు సుఖ మందఁ * బోలు నీకు. 96

హయగతి రగడ.

అన్నలు. ముగుద రమ్ము * ముదము మీఱు
దగవు లరయఁ * దగదె నీకుఁ?

నేను. జాలుఁ జాలు * సరణి దెలియ
కేల పలుక * నిట్టి లివుడు?

అన్నలు. ఇంతి కోప * మింత యేల ?
వంత నిట్లు * పదర వలదు.

నేను. అన్నలార * యగునె యిట్లు
వన్నె కానిఁ * బట్టి చంప!

అన్నలు. చాన వీఁడు * చావఁ దగును
బూని నిన్నుఁ * బొదివి తేచ్చె.

నేను. అకట నేనె * యతనిఁ గూడి
వెకలులార * వెప్పడితిని.

అన్నలు. ఏల నీకు * నేడ్వ నింక
బాల వీఁడు * బ్రతుకువాఁడె?

నేను. మాసె నకట * మనకులంబు!
పాసె విమల * భవ్యయశము!

అన్నలు. బాగుబాగు * పలువఁ జంప
నేగెనొక్కో * యెల్లయసము ?

నేను. చెల్లె నిటులు * చెల్వుఁ బాసి
యుల్లమందు * నుడుకఁ జేసి
పొంగువారి * పొందువలదు ;
నింగి నొరయ * నిక్క వలదు ;
పొండు పొండు * పొగరు వలదు ;
మండుకినుక * మాఁడ వలదు ;

అన్నలు. ప్రల్లదములు * పలుక నేల ?

యిల్లుఁ జేర * నింక రమ్ము.

97

తే. నీదుమాటల జవదాట * నేర మింతి

నీవ రాణినై యేలుము * నెమ్మిఁ బురిని ;

ఏము నీపనిచినవాని * నెల్ల నేసి

సమ్మద మ్మొనఁగూర్తు మో * యమ్మ నీకు.

98

* నీ. లలితసార్వభౌమలి * నలరామమృదుపాద

యుగళంబు వనిలోనఁ * బాగుల నేల ?

వీణానినాదంబు * వినువీను లీఘోర

మృగరావముల కుల్కి * సోగియ నేల ?

ఆలీజనాళితో * నానందమున నాడు

తనువల్లి కానలో * దలఁకి నేల ?

సంతతమోదాబ్ధి * సరవి నొలాలాడెడు

స్వాంతంబు చింతల * సడల నేల ?

కొమ్మ మా వెనువెంట రా * వమ్మ నీదు

నెమ్మనమ్మన కిమ్మెన * యెమ్మెకాని

సమ్మదమ్మనఁ బెండ్లాడి * నెమ్మిఁ గనుమ ;

యిమ్మహావిసినమ్మ గో * రమ్మ రమ్మ.

99

వ. అనునాయగ్రజస్థులపలుకులు కాననదారుసంఘంబుల
నికమంబునం బాడమి దరికొని మిన్నోరయఁబ్రజ్జ్వలిం
చునర్చిష్టంతునకు వాతహతులవలెఁ జింతాతప్తంబగు
నాచిత్తంబునకుఁ బరిణమింపం గెరలి యత్తోఽబుట్టుల
విలోకించి నే నిట్లంటి.

100

ఉత్సాహ. అన్నలార ! యిట్టు లాడ

నొనె మీకు ? నీగతిఁ

నన్ననాథఁగాఁగఁ జేసి

నయము వీడి యింటికిఁ

జన్నె నన్నుఁ బిలువ? నకట

సర్వ మితనియందె నే

మున్న యిడినమదియు నెట్లు

మొనయు నితరుఁ జేరఁగన్?

101

శా. ఏమీ మీబలునీసు నేమనుదు ! నిం

దీనామనోనాథు సం

గ్రామక్షోణితలంబునన్ గతినతన్

గాంతాశముం బూనుచున్

భీమంబౌ గతి వంచన న్నడపియున్

బేల్పోయి దుఃఖిభి ను

ద్దామస్థైర్యమునం దరింపఁ గనునన్

దాఁకింపఁగాఁ జెల్లునే?

102

* తే. ఆరయ బలారిపాలిత * మగుచు నెగడు

నట్టి యలకాపురమె యైన * నందుఁ జొరను ;

ముగువ యబలారిపాలిత * మగుచు నెగడు

నట్టి యలకాపురం బెట్టు * లకట చొచ్చు? 103

క. మీపురి మీరే యేలుడు ;

కాపుర మది మీకుఁ దగును ; * శౌరవధన్యుం

డాపురి నేలినజనకుఁడు

నాపాపవశంబునఁ జనె * నయ మిప్పు డఱ్ఱె.104

తే. అతఁడు గల్గిన మీ రిట్టు * లడరువారె?

ఇట్టిమీదౌచ్చ్య మొప్పునె! * పట్టి మిమ్ము
నుట్టువెట్టింపఁ దొడఁగఁడె? * మహితగుణుఁడ

తండు లేనియాపురమది * మండనిండు. 105

ఆ. అతఁడు చచ్చునపుడె * యాపురి వైధవ్య

దశను చాల్యె; నపుడె * ధరణిసురుఁ డొ
కండు దెలిపె నింకఁ * గడుఘీమమైనట్టి

చెడుగు లుప్పతిల్లఁ * దొడరు ననుచు. 106

ఆ. ఇదియె మొదలు; మీకు * నింకఁ గొన్నాళ్లకు

వైరివరులతోడి * పోరు గలుగు
నట్టియాహవంబు * నందు మీ రోడి యా

శత్రువరుల చేతఁ * జచ్చువారు. 107

క. ఇది తప్పదు; కావున నెదఁ

బదరక పురిఁ జేరి బంధు * వర్గంబులతోఁ
గదియుచు బిడ్డల నాండ్రను

సదయతఁ గ న్నెనుఁడి యిపుడె*సంతసమారణ్.108

క. నన్నిటుచేసిన యీకొల

చన్నే ? యూరక యడలఁగఁ * జక్కటియశానే ?

మన్నాఘనిఁ జక్కాడితి

రెన్నఁగ నది యుటక చనునె * యేలా వెఱవఁ.109

క. చెల్లె ననాథఁగఁ జేసిన

సల్లలితయశం బలర నృ * శంసత మెఱయఁ

మల్లుపెనంగునరులచే

మల్లడిగొని కాలుఁ జేరి * మాయుఁడు వేగఁ.110

వ. అనునాపరుషవచనంబుల నాతోఁబుట్టు లాలించి య
కాఁలజ్ఞనిపలుకులు నిక్కంబు లగునొక్కో యని
చింతించి మించునెంజెలిఁ బరితపించుతమచిత్తంబులఁ
జిక్కఁబట్టినేరక తలలు వాంచి లోచనాంచలంబులఁ
గన్నీరు నించి తమచేసిన కార్యంబును మరల్పరామి
సెఱింగి నాదగు మనోదార్థ్యంబుఁ దలపోసి యత్యుష్ణ
నిశ్వాసపరంపరలచేత వీతవికాసంబులగు నిజవదన
సరసిజంబుల ముడుచుకొనుచుఁగ్రీఁగంట నన్నుం గనుం
గొని “తల్లీ! యొడ లెఱుంగక నీ కిడుమ లిడనొడికట్టిన
మాకట్టిఁడితనంబు సైఁపవే? వీనిం దెగటార్ప నిం

దుండితెరలి పురిఁ జేరి యొండొకనిఁ బెండిలియై సుఖం
 బుండఁ దలఁతు వైకోయని కఠినులమై యిక్కార్యం
 బునకుం బాలుపడితిమి. నీకు వీనియందుం గల్గునిక్కం
 వుమక్కవతెఱ - గెఱుంగ రామి నింతయుం బాటిల్లె.
 ఇట్టి దుర్ఘటమైన పాపంబునకుఁ బాల్పడిన మే మిఁక
 నీమోముచందురుఁ జూడనొపము. ఇఁక నిన్ను మాపు
 రికి రమ్మని నీచింతాక్రాంతంబగు చిత్తంబుఁ గారింప
 వెఱతుము. మఱియు విలయకృతాంతాతిభయదకోపా
 టోపంబునకు నెద దిగు లొందము. ఉన్నయొక్క చెల్లెలి
 నిట్లపారమఃఖాంబుధి ముంచిన మే మెట్టిపోకఁ బోయి
 నా మాకు సమ్మతంబ. అప్పుడమివే ల్పన్నట్టు పరిపంధి
 వాహిను లాశ్రీధామపురంబుఁ గవియనిమ్ము. రణరంగం
 బునం గడతేరు మానెత్తురుల నీప్రియునికిం దర్పణంబు
 నెఱపి తుచ్చేచ్ఛాసముదయమలినంబులగు నిక్కా
 యంబులఁ దొలంచి పావనుల మయ్యెదము. ఇందున
 కేల వెఱవ? మాయొనర్చిన కొఱగానిపనులకుం గడుఁ
 గుందు మా కరివరులచేతిమరణంబు సకలదురితవిచ్చే
 దకంబు గాదే? కానిమ్ము. వచ్చునది రానిమ్ము. మృత్యు

దేవతాసందర్శనంబున కెమరు చూచుచున్నారము.
 పోయివచ్చెద మమ్ము. మమ్ముమన్నింపుమా యని వేడఁ
 జాల మమ్మా..... అయ్యో! నిన్నిక్కాడవి నెంటి
 డించి పోఁ గాల్గొడకున్నవే! ఐన నీమనోనాథప్రాణాప
 హాసులమగు మాయునికి నీనెమ్మనం బెరియింపకున్నె?
 ఇదె పోయెదము. అదె కాలునినికాయంబు కన్ను
 లకుఁ బొడకట్టుచున్నది. మాకై నీవడలవల దమ్మా.
 మాచేతలనె మేము పొలియువార మమ్మా', యనిపల్కి
 పెద్దపెట్టున వాపోవుచు నన్ను వదలి కాంతారంబు
 నిగ్గమించి వురిని జేరిరి. 111

క. అయ్యో దుఃఖము దరికొనె

నయ్యా; యీతనువు వీడ * నగు విధి నెఱుగఁగ;

గయ్యంబున మగఁ డీలైన

దయ్యము నను నిలిపె నకట * తల్లడపడఁగఁ! 112

* నీ. విరహిణీజనములు * వీతాసువులు గాఁగ

వలపులఁ బెరరేఁచి * పవనుఁ డొలయఁ,

గందర్పశరవిధ్ధ * కాంతాళి తపియింప

వెన్నెల లొలయించి * విధుఁడు రేఁగ,

నంగజానలకీల * లలమంగ నలసిన

ముకురాస్య లడలంగఁ * బికము లడరఁ,

పతివియోగజనిత * బాధల సైఁచని

తెఱవలు కుంద గఁ * దేంట్లు గ్రమ్మఁ,

గుసుమవిసరంబులవి చుఱు * కుకనను దనువుఁ

గాడఁగ, లతాంతమంజరీ * గళితమధుర

నంబు నెమ్మేనిపైఁ జింద * సడల క్లె

నిలుచుఁ బతిఁ బాసి పొగిలెడు * నెలత చెప్పుమ.

* ఉ. ఒక్కొక్క నాఁడు నన్ను విడి

యొక్కఁడ కానకు నేగి డాఁగు; నే

నెక్కొనుకీ తిచ్చెఁ గలఁగి

నిక్కువ మెన్నఁగ లేక నల్లడల్

పొక్కుచుఁ గాంచ నావెనుకఁ

బొంచుచు నల్లన వచ్చి నాకనుల్

గ్రక్కున మూయునాధు నెఱు

కాంతు నిఁ క్లెలులు తాల్తుఁ బ్రాణముల్. 114

వ. వెండియు నొక్కకిరాతుం డొక్కనాఁడు నాకుఁ దెలి

పిన దేమనిన.

115

తే. అట్టు లా నాఁడు నాయన్న * లడవిఁ గడచి

వీడు సేరంగఁ జనునంత * వీరవర్యు

లైన యరిరాజు లాపురి * నాక్రమించి

యడరఁ గాంచి పోరున కట్టె * కడఁగిరంట. 116

వ. మఱియు సక్కయ్యం బతిఁఘారంబగుటయు నాశత్రు

యోధులసైన్యం బసంఖ్య రథగజతురగపదాతిసంపన్నం

బగుటయు నాసహజన్తులకు యుద్ధసన్నాహంబునకుఁ

దెఱపిలేమిచేతను మావారిబలంబులు క్షీణింపఁ దొడం

గుటంజేసి.

117

తే. అల్లయెఱుకు తెలిపెను వా * రెల్లఁ జత్తు

రనుచు; నాప్రాణధనమైన * యినుఁగు మగఁడు

నేగె; నక్కట నలువ తా * నెంత కఠినుఁ

డయ్య నన్నిట్లు వాపోవు * మనియె నిలిపి! 118

వ. మదీయక్రూరసహౌదరప్రయుక్తాతి నిశితాయుధ

పరంపరాహతింజేసి మన్నాధతనుస్రవదరుణక్షతజ

ధారాపంకిలంబగు నియ్యిలాతలంబున జననంబునొం

దిన యీలతామతల్లిక మదశ్రుపూరపరిపేచనంబునం

బెరిగి మత్స్యాణనాథబంధురానురాగసూచకంబుగ
నిక్కుసుమంబు ననుదినంబు నాకర్పించుచుండు. 119

* చ. పరిమళము ల్లిగంతములఁ

బర్వెడు పువ్వులతేనె మెక్కి, నా
పురుషుఁడు చెంత నిల్చునల

పొల్చున కుల్లమునందు నిక్కి, కా
తరహరిణంబులఁ గనఁగఁ

దద్దయు వేడ్కల సొక్కి యాడునా
కరిగొని ధాత మోదముల

నంతయు నొక్కట పాపెఁ గ్రూరతఁ. 120

* తే. సొబగు లేమావిపూదేనె * సోనఁ జిల్కు

గొనబు పొదరింటఁ జిగురుపా * న్నున వసించి
మోడిఁ బతితోడ సరసంబు * లాడినట్టి

నాకు నొడగూర్చె నీవంత * నలువ యకట ! 121

* నీ. తీరైనమల్లికా * కోరకంబులఁ గాంచి

చెల్వునిరదనాళి * చెలువుఁ దలఁచి,
సరసంపురుచిమీలు * సరసిజంబులఁ గాంచి

చెల్వునినెమ్మాము * చెలువుఁ దలఁచి,

వలపుల వెదచల్లు * కలువలనెఱిఁ గాంచి
 చెల్వునియక్షుల * చెలువుఁ దలఁచి,
 సిరిమించుసంపెఁగ * విరులహాసును గాంచి
 చెల్వునినాసిక * చెలువుఁ దలఁచి,
 కుసుమకోమలాంగుని నాథు * నేసక మెసఁగు
 చింత పొదలంగఁ బొగిలెడు * చిత్తమందు
 నెన్ని యీవిరాళిని గుండ * నెట్లు సైఁతు!
 నెట్లు లీ దుఃఖపాఘోధి * నీఁదుదాన !

122

* ఉ. వెన్నెలఱేఁడు కాననము

వెల్లగఁ జేయుచు నాకసంబునఁ
 జెన్నలరారఁగాఁ బతినిఁ
 జేరి వనాంతర నీమలఁ మనం

బెన్నఁగరాని మోదముల

నెంతయుఁ దేలఁగ నిందు నగు వే
 డ్క- న్న డయాడుదాన నిదె

కాంతునిఁ బాసి విరాళిఁ గుండెదఁ !

123

తే. నాఁడు కౌరవసభయందు * నయము వీడి

ద్రౌపదీసతి వలువలఁ * బౌపజాతి

దుస్ససేనుఁ డొలువఁ గాంచి * తుఱఁగలించు
చీర లిడి సాధ్యఁ బ్రోచిన * శౌరిఁ దలఁతు. 124

సుగంధి నన్నుఁ బ్రోవ వేల శ్రీశ

నందగోపనందనా?

యన్న లెల్ల నిక్కి నాదు

ప్రాణనాథుఁ జంపి యా

పన్నుఁ జేసి రయ్య నన్ను,

భవ్యకీర్తిఁ గాంతుని

సన్నుతాంగుఁ బాసి మ్రుందు

చాన నన్నుఁ జూడవే.

125

* సీ. మలయాగమునఁ బుట్టి * మారునిఁ జేపట్టి

పరిమళంబుల దొట్టి * పఱచుగాలి,

కానందమున నిక్కి * యాసవంబుల మెక్కి

పూవులపయి నెక్కి * పొదలునళికి,

సరసులదరిఁ జేరి * కరము బారులు దీరి

నీరు ద్రావుచు మీఱి * నిగుడులేళ్ల,

కందమానడఁ గాంచి * యల్లన నడతెంచి

మ్రొల వేడ్కల మించి * మురియునంచ,

కెడఁద నలరుకాల * మెడలంగ నీరీతి

సంతసంబు లెల్ల * జాతి నయ్యె

నకట ధాత చింత * నడలుమా యని యిట్టు

లదయుఁ డయి విధించె * నలమె వగలు ! 126

తే. ఈ భువి నిక వసింపఁగ * నిచ్చ లేదు

మున్నె జీవితేశుఁడు చని * యున్న యట్టి

యెఱను ననుఁ జేర్చి నా మ్రొక్కు * లెల్లఁ గొనుము

పార్థసారథి కారుణ్య * భవ్యశరథి. 127

* సీ. వల్లీమతల్లజం * బల్ల నల్లన నెక్కి

యుయ్యెల లూఁగిన * యురవు గడచె!

సురభిశామోదసం * భరితాటవికపుష్ప

వారము లలచోట్ల * వలపు చెల్లె!

శుకపికంబులతోడ * సాంపాండ గానంబు

సలిపెడు నేరుపు * నడలి యడఁగె!

గడుక్ూర్తి నడుకాన * నడయాడి మోదంబుఁ

జెందెడుబుద్ధియుఁ * గంది పొగిలె!

బూలపొదఁట డాఁగెడు * పాలుపు వీడె!

నలరులను జిమ్ముబలువేడ్క * లలఁతు లయ్యె!

బతియు నను వీడి నాకంబు * బడిసినంత

కట్ట యేరీతిఁ గాలంబుఁ * గడపుదాన! 128

క. తనయాశ్రితు బీభత్సుని

ననయంబును బ్రోవఁదలఁచి * యతనికి సఖుఁడై
వినయమున సారథియగుచు

నని జయ మొందించిన హరి * నర్థిఁదలంతుఁ. 129

* సీ. ఏదేవుపదయు గ్గ * మేవేళ ధ్యానించి

విజయుఁ డయ్యెనె యల్ల * భీమరపాణి,
ఏనాథుఁ దలపోసి * యేవేళఁ దాయుధి

స్థిరుఁ డయ్యెనొ పాండు * వరసుతుండు,
ఏవీరుఁ గొలుచుచు * నేవేళ నరులకు

బీభత్సుఁ డయ్యెనొ * శ్వేతవాహుఁ,
ఊధీరుఁ గ్రీరించి * యేవేళఁ జతురాస్యుఁ

డయ్యెనొ నలువ తా * ననుపు మీఱ,
నేరమణుఁ దాల్చి శేషాహి * భూరిమహిమ

నలయనంతాఖ్య నార్జించె * నట్టిమౌని
వంద్యు నాశ్రితరక్షకు * భవ్యుఁ గొలుతు

భక్తజనకల్పభూజు నా * వరదరాజు.

మత్తకోకిల. లోకరక్షక మానిచిత్తవి

లోల దేవ సురావనా

నాకు నీభువి దిక్కులే; దిక్

నన్నుఁ బ్రోవవె శ్రీపతీ;

నీకు మ్రొక్కెద నాథుఁ జేర్పవె

నేడు నాదగుప్రాణమున్

వీకఁ బొపుచుఁ; గాంతురూపును

వేడ్కమైఁ గనఁ జేయవే.

131

* * * * *

మ. అకటా యిట్లని పల్కుచున్ బనవున

య్యబ్జాతపత్రాక్షికిన్

వికలంచామది వంత వెల్లివిరియన్

వేగించుతాపాగ్ని యా

సకియం దారొక్కని యేర్పఁగా నసువులన్

జుద్రదాస్య తా వీడి నా

యకు నైక్యంబును గాంచె దక్షజ శివై

క్యం బొందుచందంబునన్.

132

లలిత విద్యావినోదియై * చెలువుమీలు
 శ్రీపనప్పకవంశాబ్ధి * శీతకిరణుఁ
 డౌ ననంతార్యవర్యుఁ ప్రి * యాత్మజుండు
 శ్రీనివాసుండు రచియించె * దీని నిట్లు.

13.

మాలిని.

సరసిజదళనేత్రా * శాంకరీభర్తృమిత్రా
 వరజలధరదేహః * భవ్యపక్షీండ్రవాహః
 సురమునిజనరక్షా * శుద్ధకారుణ్యవీక్షా
 పరమపదనివాసా * వల్లవీహృద్విలాసా

133

ఈసతీమణిచరితంబు * నేను నీదు

కరుణచే రచియింపంగఁ * గల్గినాడఁ ;

నీశిశువుకృతిఁ గైకొను * మిందిరేశఁ ;

చెలిమిఁ గన బుధులను బురి * కొలుపు మయ్య. 134

తనభోగవైభవం * బున కెంతయును మెచ్చు

నాయనంతునితల * లల్లలాడఁ,

దనవాగ్విలసనంబుఁ * దాఁ దాల్చినయనంత

పదమది పలుమాటలు * పదరి మ్రోయఁ,

దనతాలిమికి ననం * తాదేవి కడునోడి

యచలయై వెఱఁగున * నట్టె నిలువఁ,

దనయాశ్రీతావన * మును గాంచి నెప్పుదిఁ

గడలి ననంతుఁడు * గన్ను మోడ్చి,

